

سیاست مشی امام خمینی در

امام خمینی قبل از ورود به صحنه سیاسی و اجتماعی به‌طور کامل و مستمر به خودسازی و تهذیب نفس پرداخته و با مطالعه عرفان نظری و پیگیری عرفان عملی اکثر صفات منفی و ردایل اخلاقی و وابستگی‌های مادی را از خود دور کرده بود. او در این مسیر به جایی رسیده بود که می‌دانست قصد و انگیزه خدایی و اخلاص، در آموزش و کسب دانش، خود راه‌گشا است و گرنه حتی علم توحید نیز بدون چنین انگیزه‌ای حجاب

در خرداد ماه امسال نیز چون سال‌های گذشته به بررسی ابعادی دیگر از شخصیت امام خمینی و عمل سیاسی او در دوران مبارزه و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران می‌پردازیم تا ماه خرداد را که ماه او نامیده‌ایم، پربارتر گردانیم. در این مقاله در پی آن هستیم تا مشی امام در سیاست را مورد بررسی قرار داده و ریشه‌های این روش را در ویژگی‌های فردی و آموزشی او دنبال نماییم.

از جانب دیگر از آنجا که امام خود موجد نظام جمهوری اسلامی، قانون اساسی و همه چیز حکومت بعد از پیروزی انقلاب بود، ساز و کارهای کنترلی در این قوانین در ارتباط با خود حضرت امام مورد توجه قرار نمی‌گرفت. در چنین شرایطی اگر ویژگی‌های عرفانی امام و خودسازی‌های طولانی او در دوران جوانی نبود، شاید انقلاب مسیر دیگری طی می‌کرد و استبداد جدیدی به کشور ایران تحمیل می‌شد، اما امام به دلیل همین ویژگی‌های عرفانی و تهذیب نفس و سلوک اخلاقی مسیر دیگری را طی نمود تا به همه مردم ایران و جهان نشان دهد که سیستم کنترل درونی قدرت، حتی در زمان غیبت کنترل برونی کارساز است. او هم‌چون دوران نهضت اسلامی، مردم و نظر آن‌ها را اصل قرار داد و با تکیه بر آرای ایرانیان مسیر دولت‌سازی در کشور را طی نمود.

امام مشروعیت جمهوری اسلامی ایران را از رأی مردم می‌دانست و به همین دلیل از اولین روزهای تشکیل حکومت، ساز و کار جمهوری اسلامی ایران را بر مبنای آراء و نظرات مردم پایه‌گذاری کرد. مروری بر اولین حکم حکومتی امام در مورد تشکیل دولت موقت بیانگر این نظر امام و توجه به آرای ملت در تشکیل نظام جدید است. امام در این حکم چنین می‌نگارد:

«جناب آقای مهندس مهدی بازرگان»

بنا به پیشنهاد شورای انقلاب، بر حسب حق شرعی و حق قانونی ناشی از آرای اکثریت قاطع قریب به اتفاق ملت ایران که طی اجتماعات عظیم و تظاهرات وسیع و متعدد در سراسر ایران نسبت به

است. این سلوک اخلاقی و توفیق در کسب مکارم آن امام را تبدیل به استاد اخلاقی نمود که حوزه علمیه قم را حتی در دوران میان‌سالی تحت تاثیر قرار داد.

انعکاس این ویژگی امام در صحنه سیاست از مسایل مهم انقلاب اسلامی ایران است، زیرا سیاست به طور طبیعی همراه با قدرت طلبی، خودنمایی، جاه طلبی، ریاکاری، خودخواهی، دنیاپرستی، خودرأیی و عدم تحمل مخالف است و اگر ملزومات کنترل فرد در سیستم حکومت و اجتماعی پیش‌بینی نشود، خطر بروز استبداد به طور طبیعی جامعه را تهدید می‌کند.

کنترل قدرت تاکنون از دو روش درونی و بیرونی مورد توجه بوده که اولی مربوط به ویژگی‌های فردی، تقوی، خودسازی و خداترسی فرد می‌شود و دومی مربوط به ساز و کار اجتماعی است که از طریق پارلمان، مطبوعات، قوه قضاییه، احزاب، افکار عمومی و ... اعمال می‌شود.

نکته بسیار با اهمیت در مورد حضرت امام این بود که به‌ویژه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و سقوط رژیم سلطنتی از جایگاهی برخوردار بود که زمینه را برای نقد و اظهار نظرات دیگر از بین می‌برد. این ویژگی به دلیل عشق مردم به امام و تلفیق رهبری دینی و سیاسی او ایجاد شده بود که اکثر قریب به اتفاق مردم را فدایی او کرده بود. در چنین شرایطی بسیار طبیعی است که هر گونه نظری به غیر از نظر امام با عکس‌العمل شدید مردم و نه حتی خود امام مواجه شود و زمینه طرح هر گونه اندیشه دیگری از بین برود.

رهبری جنبش ابراز شده است و به موجب اعتمادی که به ایمان راسخ شما به مکتب مقدس اسلام و اطلاعی که از سوابقتان در مبارزات اسلامی و ملی دارم، جنابعالی را بدون در نظر گرفتن روابط حزبی و بستگی به گروهی خاص، مامور تشکیل دولت موقت می‌نمایم تا ترتیب اداره امور مملکت و خصوصاً انجام رفراندوم و رجوع به آرای عمومی ملت درباره تغییر نظام سیاسی کشور به جمهوری اسلامی و تشکیل مجلس مؤسسان از منتخبین مردم جهت تصویب قانون اساسی نظام جدید و انتخاب مجلس نمایندگان ملت بر طبق قانون اساسی جدید را بدهید.» (۱).

در این حکم اهمیت رأی مردم برای امام در چندین فراز به چشم می‌خورد. در بخش اول حق قانونی خود برای تعیین حکومت و نظام جدید و تعیین نخست‌وزیر برای تشکیل دولت موقت را ناشی از آرای اکثریت قاطع قریب به اتفاق ملت ایران می‌داند و مشروعیت اقدامات خود را در این چارچوب تعریف می‌کند. نکته مهم‌تر این که در کنار حق قانونی، امام به حق شرعی هم اشاره دارد که قطعاً در ارتباط با مرجعیت و ولایت ایشان است، اما اگر جمله بر حسب حق شرعی و حق قانونی ناشی از آرای اکثریت ... را با دقت بیشتری مورد مذاقه قرار دهیم شاید موضوع ناشی از آرای ملت، نه تنها حق قانونی بلکه حق شرعی را نیز پوشش دهد که در چنین شرایطی تبدیل مرجع به ولی نیز نیاز به آرای مردم دارد که در قانون اساسی پیش‌بینی شده است.

در بخش دیگری از حکم حضرت امام به

رفراندوم و رجوع به آرای عمومی ملت برای تغییر نظام سیاسی کشور اشاره دارد و تشکیل نظام جدید را بدون آراء و نظر مردم بی‌پشتوانه می‌داند. در ادامه برای تنظیم قانون اساسی، تشکیل مجلس مؤسسان (خبرگان قانون اساسی) از منتخبین مردم را ضروری دانسته که مصوبات این مجلس باز هم به همه‌پرسی گذاشته می‌شود تا قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به تایید چند باره ملت برسد. در نهایت، امام در این حکم تشکیل مجلس نمایندگان ملت (مجلس شورای اسلامی) را که آن هم از طریق آرای عمومی به وقوع می‌پیوندد، مورد تاکید قرار داده و از وظایف دولت موقت برشمرده است.

همان‌گونه که قبلاً ذکر گردید، این حکم اولین حکم حکومتی صادره از جانب امام است. مرور چند باره آن، این استنباط را قطعی می‌کند که مشی سیاسی امام برای تشکیل حکومت بر پایه آراء و نظریات ملت استوار است و بدون نظر آنان، امام حکومت را مشروع نمی‌داند.

یکی از مهم‌ترین وقایع زمان رهبری امام خمینی، وقوع جنگ و تجاوز نظامی رژیم بعثی عراق به ایران بود که با حمایت اکثر قدرت‌ها در شهرپور ماه ۱۳۵۹ آغاز شد و به مدت ۸ سال به طول انجامید. امام در این هشت سال مدیریت عالی جنگ را خود بر عهده داشت و بر مبنای تفکر خود جنگ را از حالت کلاسیک خارج کرد و مردم را به صحنه طلبید. او توانست با این استراتژی دشمن تا دندان مسلح و مورد حمایت ابرقدرت‌ها را مجبور به ترک خاک وطن کند و سرزمین عزیز ایران را

که با صدور اطلاعیه‌ای تعجب خود را از پذیرش تصمیم جدید امام توسط ملت بیان داشته بود و نوشته بود که در دنیا سابقه ندارد که یک رژیم در عرض چند روز استراتژی خود را که «جنگ جنگ تا پیروزی است» صد و هشتاد درجه تغییر دهد و آتش‌بس را بپذیرد و هیچ اتفاقی در کشور نیفتد و مردم این تغییر را بدون هیچ مشکل بپذیرند. بیانیه سازمان چریک‌های فدایی خلق در ادامه آورده بود این ویژگی فقط به ایران و رهبری امام خمینی برمی‌گردد که رابطه خاصی با مردم خود برقرار کرده است. اقرار این نکته مهم از زبان یکی از سرسخت‌ترین مخالفان جمهوری اسلامی ایران، ویژگی مردم باوری فردی را می‌رساند که هدفی جز سعادت، رفاه، آزادی و پیشرفت ملت ایران را نداشت، آرزوی آنی که تا واپسین لحظات پربار زندگیش آن را دنبال نمود.

دکتر سید محمد صدر

منابع

۱. صحیفه امام (مجموعه آثار امام خمینی). جلد ۶. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی؛ ۱۳۷۸: ۵۴.

از لوث وجود بعثیان متجاوز پاک گرداند. پس از هشت سال و در شرایطی که امام به این نتیجه رسید که دیگر مردم و کشور توان ادامه جنگ را ندارند، قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل را پذیرفت تا برگی دیگر بر افتخارات خود در تامین منافع ملی و حفظ تمامیت کشور بیفزاید.

اینجانب که در مقطع پذیرش قطعنامه و قبول آتش‌بس در وزارت کشور مشغول به خدمت بودم، خاطرات زیاد و به یادماندنی از آن دوران حساس در ذهن دارم. مهم‌ترین مساله در این مورد، چگونگی اقدام امام برای اقناع مسؤولان و مردم بود تا به آن‌ها بیاوراند که این تصمیم جز بر مبنای مصلحت ایران و حفظ نظام جمهوری اسلامی نبوده است. امام در ابتدا دستور بر تشکیل جلسات مختلف از سران و اعضای سه قوه، نهادها و نیروهای نظامی و انتظامی داد و با ارسال پیام بسیار دقیق و عاطفی دلایل پذیرش قطعنامه را برای آنان تشریح نمود. پس از آن پیام معروف پذیرش قطعنامه خطاب به ملت را در تاریخ ۲۹ تیر ماه ۱۳۶۷ صادر نمود تا به آنان بگوید هیچ چیز در دنیا بالاتر از نظر مردم برایش وجود ندارد. این پیام یکی از بزرگ‌ترین شاهکارهای سیاسی امام خمینی است که به حق به غیر از او از عهده هیچ کس دیگری بر نمی‌آمد و هم او بود که با هنر مردم‌شناسی و صداقت و مخاطب قرار دادن عاطفه یک ملت توانست آنان را قانع سازد که برای حفظ منافع کشور و مردم راهی جز پذیرش قطعنامه وجود نداشته است.

در آن زمان، یکی از گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی ایران سازمان چریک‌های فدایی خلق بود